

*Савчук Аліна Вікторівна,
студентки 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИКМЕТНИКА В НУШ

Прискорення темпу життя, великий потік інформації, що впливає на сучасну людину, потребує від неї вміння швидко знаходити необхідне рішення, використовуючи для цього пошукові методи, користуючись різноманітними джерелами інформації. З огляду на це, серед традиційних форм та методик навчання в педагогічній практиці значного поширення набули інноваційні технології. Використання інноваційних технологій значною мірою підвищує ефективність освітнього процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку учнів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити.

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам.

Державний стандарт початкової загальної освіти (2019 р.) [4] актуалізує проблему опанування школярами рідної мови не лише як засобу пізнання, а й спілкування, прилучення до скарбниць культури українського народу, формування в них мовної, мовленнєвої та лінгвістичної компетенції як сукупності знань, умінь і навичок, необхідних для застосування державної мови в різних сферах життя і виробництва.

Українська мова служить засобом пізнання, є хранителем національної культури, засобом спілкування і вияву відношення до світу, виступає як інструмент розвитку і виховання. Тому під час її вивчення дуже важливо досягти високого рівня компетенції у школярів.

Виділення лінгвістичної компетенції учнів початкової школи як однієї з цілей навчання рідної мови, інтегрування її в систему сучасного цілепокладання обумовлює оновлення вже сформованої структури і змісту навчання (М. Вашуленко, В. Зінченко, та ін.), необхідність пошуку нових шляхів, методів, прийомів її формування.

Актуальність дослідження зумовлена таким чином:

1) необхідністю осмислення поняття «лінгвістична компетенція» у світлі ідей модернізації шкільної освіти і у зв'язку з цим уточнення визначення мети й оновлення змісту навчання рідної мови;

2) зверненням у викладанні до мови як поліфункціонального явища: засобу спілкування, знаряддя пізнання і відображення дійсності, засобу інтелектуального і духовного розвитку особистості;

3) досягненнями сучасної психологічної та лінгвістичної науки: теорії мовної діяльності, комунікативної і когнітивної лінгвістики;

4) необхідністю розроблення цілісної системи мовної освіти в початковій школі.

Проблема розвитку лінгвістичної компетенції дитини займає одне з провідних місць у сучасній педагогіці, саме цим зумовлюється необхідність цілеспрямованої, систематичної роботи щодо мовної підготовки школярів у школі. Педагогічні й методичні питання формування мовно-мовленнєвої та лінгвістичної компетенції розробляли сучасні вчені: В. Зінченко [2], О. Ткачук [7] .

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови формування лінгвістичної компетенції на уроках української мови в початковій школі.

На думку В. Зінченко, лінгвістична компетенція – це обізнаність з історією мови й мовознавства, теоретичними основами мовознавства, а також здатність учнів виконувати елементарний лінгвістичний аналіз мовних явищ різних рівнів [2, с. 7] .

Мета експериментального навчання полягала в тому, щоб розробити й апробувати використання форм та методів роботи з використанням цікавої лінгвістики під час формування лінгвістичної компетенцій школярів у процесі вивчення української мови.

Для того щоб забезпечити формування лінгвістичної компетенції, необхідні певні педагогічні умови.

Першою умовою формування лінгвістичної компетенції нами визначено поетапне використання на уроках української мови пізнавальних комплексних лінгвістичних задач шести типів, які формують у взаємозв'язку мовну, мовленнєву та комунікативну компетенцію.

Пізнавальні задачі в лінгводидактиці визначені як особливий тип вправ з мови, організовані вчителем, виконання яких відбувається в два етапи в умовах самостійної пізнавальної діяльності учнів, який складається з аналізу внутрішньопредметних зв'язків, розмірковування-доведення, висновків та перевірки правильності і самоконтролю. Комплексною є вправа, що «пропонує тренування однієї нової граматичної або лексичної навички або вміння при одночасному повторенні вже вивченого матеріалу». Наші пізнавальні лінгвістичні комплексні задачі ми тлумачимо як такі, що містять сукупність завдань, спрямованих при використанні одноманітного мовного матеріалу на формування лінгвістичної компетенції. Частина завдань пов'язана з вивченням нового матеріалу, друга – з повторенням і закріпленням вивченого.

Специфіка пізнавальних комплексних лінгвістичних задач (далі – ПКЛЗ) полягає в тому, що вони спрямовані на формування усіх компонентів лінгвістичної, мовної, комунікативної та соціокультурної компетенції в єдиному взаємозв'язку, що передбачає розвиток предметних знань, способів пізнавальної діяльності у поєднанні з метапредметними знаннями, уміннями,

навичками та способами пізнавальної діяльності; забезпечують формування якості особистості, здатності та готовності, які характеризують школяра як мовну особистість .

Покажемо на прикладі теми «Родові закінчення прикметників», як за допомогою відомих пізнавальних комплексних лінгвістичних задач можна забезпечити формування у школярів лінгвістичну компетенцію. Спочатку конкретизуємо з урахуванням програми з української мови завдання з теми, а саме:

1) формування уявлення в учнів про змінювання прикметників за родами, родові закінчення прикметників: -ий, -ій, -а, -я, -е, -є; змінювання прикметників за числами.;

2) сформувати вміння у школярів розпізнавати форми прикметників за родовими закінченнями та іменниками, від яких залежать прикметники;

3) розвиток здатності аналізувати, створювати, класифікувати прикметники за родами; визначати їх рід за закінченням, поставленим питанням; класифікувати прикметники за родом іменників, з якими вони зв'язані; змінювати прикметники за числами, вводити їх у речення [6].

Лінгвістична компетенція. Знати: що таке рід прикметників, їх особливості. Вміти:

1) пізнавальні вміння: розрізняти рід прикметників в тексті, знаходити іменники, від яких він визначається, виділяти суттєві ознаки даної групи роду прикметників; родові закінчення прикметників: -ий, -ій, -а, -я, -е, -є;

2) класифікаційні вміння: групувати рід прикметників на певній основі, групувати прикметники з урахуванням родових закінчень: -ий, -ій, -а, -я, -е, -є; визначати підстави угруповання; класифікувати прикметники за родами; визначати їх рід за закінченням, поставленим питанням; класифікувати прикметники за родом іменників, з якими вони зв'язані;

3) аналітичні вміння: здійснювати мовний розбір прикметників (фонетичний, лексичний, морфологічний) різного ступеня повноти (повний, частковий, вибіркового), визначати їх функції в тексті;

4) синтетичні вміння: утворювати прикметники за моделлю, схемою, алгоритмом;

5) творчі вміння: добирати приклади прикметників, які вживаються в різних родах; складати лінгвістичні тексти про рід прикметників.

Мовна компетенція. Знати: орфоепічні, граматичні та орфографічні норми української літературної мови вживання роду прикметників. Вміти:

1) пізнавальні вміння: дізнаватися про нормативну і ненормативну форму вживання родів прикметників у словосполученні, реченні, тексті;

2) класифікаційні вміння: групувати родові закінчення прикметників: -ий, -ій, -а, -я, -е, -є на певній основі, визначати підстави угруповання;

3) аналітичні вміння: виконувати мовний розбір (ребуси, орфографічний) роду прикметників різного ступеня повноти (повний, частковий, вибіркового), визначати їх функції в тексті;

4) синтетичні вміння: утворювати прикметники за моделлю, схемою, алгоритмом відповідно до граматичних норм; виправляти орфоепічні, лексичні, граматичні помилки у використанні роду та числа прикметників;

5) творчі вміння: добирати приклади порушень і правильних форм прикметників згідно з нормами літературної мови при вживанні різних груп родових закінчень прикметників; складати лінгвістичні тексти про норми вживання і написання прикметників різних форм.

Таким чином можна зробити висновки, що формування лінгвістичної компетенції молодших школярів на уроках української мови буде ефективним, якщо: поетапно використовувати пізнавальні комплексні лінгвістичні задачі 6 типів, які формують у взаємозв'язку ще й мовну, мовленнєву та комунікативну компетенцію; застосувати метод «мовний портфель» та лінгвістичні проекти; панування лінгвістичної ігрової діяльності (кросворди, ребуси, анаграми, шаради та лінгвістичні казки).

Перспективи подальших досліджень полягають у створенні моделі формування лінгвістичної компетенції молодших школярів на уроках української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варзацька Л. Проектна діяльність у системі компетентнісної мовної освіти. Дивослово. 2012. № 9. С. 7–9.3

2. Зінченко В.М. Методика формування мовно-мовленнєвих компетентностей на засадах системного підходу учнів старших класів гімназії: автореф. дис.... канд. пед. наук.: спец.: 13.00.02. К., 2015. 20 с.5

3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.6

4. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 68. (дата звернення 12.05.2021).7

5. Русанівський В.М. Історія української літературної мови: підручник. К.: АртЕк, 2001. 392 с.8

6. Типові освітні програми для 1–2 класів НУШ. Типові освітні програми для 3–4 класів НУШ (Савченко О. Я., Шияна Р. Б.). Навчальні програми для 1–4 класів | Міністерство освіти і ... URL: <https://mon.gov.ua> ' osvita (дата звернення 12.05.2021).9

7. Ткачук О.С. Мовно-мовленнєва компетенція на уроках української мови в початкових класах. Вісник Житомирського державного університету. 2009. Випуск 44. Педагогічні науки. С. 156–160.10